VĀLMĪKI

RĀMĀYAṆA

CARTEA A ȘASEA

YUDDHAKĀṆḌA

RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA LUI RĀVAṆA- CAP. 1-16

Traducere din limba engleză de Cristian-Radu   Staicu

BUCUREȘTI

2023

Textul care urmează este o variantă în lucru în vederea unei ediții definitive, de aceea va fi revăzut periodic; traducătorul va ține seama de sugestiile și observațiile pertinente care vor fi făcute.

NOTĂ INTRODUCTIVĂ

Yuddhakāṇḍa este cea mai importantă carte a *Ramayanei*, reprezntând deznodământul real al narațiunii, chiar dacă o îndelungată tradiție vișnuistă a ținut să-i adauge apendicele, produs mai târziu, numit *Uttarakāṇḍa*. *Yuddhakāṇḍa* cuprinde în primul rând descrierea bătăliilor dintre armata de maimuțe condusă de Rama și Sugrīva și cea a demonilor *rākṣasa* care îl apără pe tartorul Rāvaṇa. Este firesc de aceea să ne așteptăm la o mai mare amploare a narațiunii; așteptările sunt însă depășite cu mult: ediția critică are 4435 de distihuri, în timp ce ediția populară are cel puțin 5710[1]. Numărul capitolelor este de 116 în edițiile critice, Debroy și PRED 6, ajungând însă la 130 în versiunile Dutt și Prasad.

Primele 15 capitole din ediția critică - aproximativ 450 de distihuri - sunt o continuare directă a cărții a cincea, de aceea convorbirea dintre Rama și Hanuman din capitolul 68 al *Sundarei* urmează neîntreruptă în primul capitol din cartea de față.

Rama este convins până la urmă de adevărul relatării lui Hanuman și se hotărăște să atace Laṅkā, iar capitolele 3-5 descriu marșul maimuțelor spre malul oceanului. Entuziasmul inițial al eroilor este urmat de descurajare, atunci când aceștia își dau seama de dimensiunile oceanului pe care îl au în față. Secțiunea următoare - tot de 5 capitole: 6-10 - prezintă situația de la curtea lui Ravana. Regimul despotic impune curtenilor o adulație fără margini, astfel încât nimeni nu ia în considerare posibilele urmări dezastruoase ale unui război cu soțul Sitei. Singurul care se opune deschis este Vibhīṣaṇa, fratele vitreg al regelui. Atitudinea acestuia este un amestec de clarviziune și oportunism, deoarece el este și un potențial pretendent la tron. Foarte interesant pentru mentalitatea lui Vālmīki este că el acceptă senin acest fapt, efortul de a-l justifica pe Vibhīṣaṇa revenind comentatorilor de mai târziu.

Odată cu *sarga* 10 situația textului se complică mult, diferențele între versiunile populare și ediția academică ajungând la sute de distihuri, totuși trama rămâne similară. Vibhīṣaṇa se refugiază la Rama; inițial sfetnicii prințului sunt foarte neîncrezători în ce privește intențiile transfugului, dar Rama își asumă riscul și îl unge pe Vibhīṣaṇa drept rege al demonilor. După o confruntare cu Samudra -zeul mării -, Rama află că Nala poate construi podul peste strâmtoare. După ce armata *vānara* ajunge în insulă începe acțiunea propriu-zisă a cărții a șasea.

---

[1] V. <u>The Rāmāyaṇa of Vālmīki</u>.*Volume VI:Yuddhakāṇḍa*, Translation and Annotation by R.P. Goldman, Sally J. Sutherland Goldman and Barend A. van Nooten, Ed. Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2009, p. 3, n.3; lucrarea va fi citată în continuare PRED 6.

1

1. Rama, peste măsură de bucuros la auzul cuvintelor rostite cu rost și fără ascunzișuri de Hanuman, grăi la rândul său:

2-5. -„Hanuman a reușit să îndeplinească o nemaipomenită faptă, greu de dus până la capăt pe această lume, faptă pe care alții nici cu gândul nu o pot gândi măcar! Afară de vulturul Garuḍa și de zeul vântului, Vāyu, eu nu cunosc pe nimeni altcineva decât Hanuman să poată trece-n zbor apa cea mare! În cetatea Lāṅkā - păzită cu străşnicie de Ravana - nu pot pătrunde nici zeii, nici demonii *dānavas, yakṣas*-ii, *gandharvașii*, *nāgas* - șerpii cei mari, nici chiar *rākṣasașii*; oare ce cutezător, bizuindu-se pe propriile puteri, ar putea intra în fortăreață și să iasă viu? ar putea pătrunde cineva în cetatea bine ferecată, amarnic străjuită de demoni, dacă nu ar fi egal în vitejie și putere cu Hanuman?

6-9. Folosindu-și puterea și vitejia - la fel de mari amândouă - Hanuman a îndeplinit o slujbă foarte bună pentru Sugrīva. Slujitorul care primește o sarcină grea și o duce cu bine la capăt este numit cel mai bun dintre toți; dimpotrivă, acela care, deși socotit potrivit și priceput, lăsând mintea să-i zburde, nu isprăvește cu bine lucrul regelui său, acela este sluga cea mai rea. Hanuman a îndeplinit fără greș ce avea de făcut, iar Sugrīva este mulțumit.

10. Aflând unde se găsește Vaidehī, Hanuman a salvat vlăstarele casei lui Raghu - pe Lakṣmaṇa și pe mine - de la fapte necugetate, neîngăduite de *dharma*.

11-12. Mi-e grea inima, pentru că, în restriștea în care mă aflu, nu îl pot răsplăti pe dată, așa cum se cuvine, pe aducătorul acestor vești bune; nu pot decât să-l strâng în brațe pe viteazul Hanuman - îmbrățișarea fiind astăzi singura mea avuție."

13-14. {Rostind acestea, Rama l-a cuprins cu brațele pe Hanuman, care se întorsese cu izbândă din căutarea sa. Vlăstarul lui Raghu chibzui o vreme, apoi vorbi din nou, pe când Sugrīva îl asculta cu luare-aminte:}[2]

15-17.- „Deși căutarea Sitei și-a atins țelul, mă cuprinde iarăși disperarea când mă gândesc la oceanul care ne stă în față. Nu putem trece peste necuprinsele-i ape; cum vor ajunge roșcatele maimuțe pe malul de la miazăzi? Am vești despre Vaidehī, însă cum vom duce neamul cel roșcat pe malul cel îndepărtat al mării?"

18. Astfel grăi spre Hanuman Rama cel cu braț puternic, nimicitorul vrăjmașilor, și fu copleșit de jale.

2

1. Atunci mărețul Sugrīva împrăștie cu aceste cuvinte tristețea fiului lui Daśaratha:

2-6. -„Viteazule, de ce jelești precum un om de rând? Nu face asta! Părăsește tristețea, așa cum nerecunoscătorul își lasă prietenul de altădată. N-ai temeiuri să te plângi, Rāghava, acum, când știm unde își are vrăjmașul vizuina! Alungă aceste slăbiciuni - ești statornic în gând și faptă, învățat și cunoscător al *śastrelor*. Bărbatul statornic izgonește gândul care îi slăbește hotărârea. Vom sări peste oceanul plin de monștri, vom sfărâma întăriturile Lāṅkăi și-ți vom omorî dușmanul! Tot ce vrea să întreprindă cel nehotărât, lovit de disperare și cu mintea copleșită de tristețe va da greș, iar el va fi îndurerat.

7-9. Toți căpitanii oștirilor mele sunt neînfricați și puternici, gata să se arunce și în foc pentru tine! Sunt stârniți spre luptă - o simt; urmaș al lui Raghu, închipuie un mijloc să construim un pod și să ajungem în cetatea de scaun a tartorului! Atunci îl voi putea ucide eu însumi pe acel vrăjmaș și să o aduc înapoi pe Sita.

10-14. Poți să-l socotești dat morții pe Ravana încă din clipa în care vom zări cetatea Laṅkā pe vârful Trikūța și poți striga a noastră biruință de îndată ce oastea

[2] Distihurile apar în versiunile sudice și în edițiile populare; le-am păstrat deoarece fac mai ușor de înțeles versurile următoare.

de maimuțe va trece marea când podul va fi gata! [3] {Războinicii roșcați sunt vrednici luptători în bătălie și pot înfățișarea să și-o schimbe după voie}[4]! Măria Ta, ajunge, lasă deoparte îndoiala-nfricoșată care oprește orice înfăptuire! Jalea șubrezește curajul oricui din lumea asta; când e vorba de moartea sau dispariția cuiva drag, durerea zădărnicește orice strădanie, chiar și pentru eroi ca tine! Dar a venit vremea, înțeleptule Rama, să-ți aduni puterile, așa cum se cuvine să o facă un bărbat care se bizuie pe vitejia sa!

15-18. Ești cel dintâi printre cei cu mintea luminată de învățătură și cunoști *śastrele* ca nimeni altul; împreună cu prieteni ca mine poți înfrânge orice dușman! Nu pot vedea cu gândul pe cineva din cele trei tărâmuri care să-ți țină piept în luptă când tu cuprinzi în mână arcul, o, Rāghava! Alături de maimuțe nu vei da greș - curând vei trece necuprinsa mare și o vei găsi pe Sita! Deci lasă jeluirea, adună-ți mânia și o slobozește, tu, stăpânitor al lumii! Nevolnicul *kșatriya* nu câștigă nicio bătălie, dar cel cutezător înspăimântă toți dușmanii!

19-21. Pătrunzătoarea-ți minte să-nchipuie o cale pe care să străbatem îngrozitoarea împărăție a stăpânului apelor. Războinicii roșcați sunt vrednici luptători în bătălie și pot înfățișarea să și-o schimbe după voie; ei vor revărsa asupra vrăjmașilor un potop de stânci și de copaci, zdrobindu-i! Destul atâta vorbărie! Vom trece marea cumva, vom ajunge la vizuina lui Ravana, iar biruința ta va fi deplină !{Prevestiri bune mi se arată, iar inima mi-e plină de bucurie!}[5]

3

1. Vlăstarul lui Kakutstha ascultă vorbele înțelepte ale lui Sugrīva și prinse rostul lor, dându-i dreptate-n sinea sa. Grăi spre Hanuman:

2-5. -„Voi trece iute peste împărăția lui Samudra[6] fie clădind un pod, fie secând apele mării! Spune-mi, pădurene, câte și ce fel de-ntărituri are cetatea Lāṅkăi?

[3] Edițiile populare adaugă aici distihul provenit din manuscrisele sudice: „ *fără pod peste groaznicul ocean, sălașul lui Varuṇa, nici zeii ori asuras, nici Indra însuși, nu ar putea să nimcească Laṇkā!*”.
[4] Aceste cuvinte se repetă în distihul 20 unde sunt mai potrivite.
[5] Versul apare doar în versiunile sudice și în edițiile populare.
[6] Zeul mării, numit în text cu epitetul Sāgarā= cel creat de regele Sagara, un strămoș al lui Rama.

Vreau să știu cu de-amănuntul - să-mi pară că le-am văzut eu însumi - câtă oștire are; ce capcane sunt la porți[7], ce mașinării de luptă se află pe zidurile Lāṅkăi[8] și < cum arată > palatele demonilor. Spune-mi totul așa cum este; poți să faci aceasta, doar ai iscodit îndelung, de-a fir a păr, cetatea și ești priceput la vorbă.”

6. Neîntrecutul cuvântător Hanuman, fiul Vântului, îi răspunse lui Rama:

7[9].-„Ascultă cu luare-aminte; îți voi spune totul despre întăriturile Lāṅkăi, cum este ea ocrotită < prin așezare > și cum este străjuită de oșteni.”

8. După ce a grăit acestea, cel mai de seamă dintre *vānara* începu să arate în amănunt, fără nicio greșeală, sălbăticia mării, bogăția fără seamăn a Lāṅkăi, cum erau așezați păzitorii fără număr ai cetății, câte animale și care pentru luptă aveau pregătite.

9-17. -„Lāṅkā este o cetate întinsă și plină de veselie, în care trăiesc mulțimi de demoni fericiți, sunt în ea multe care < de luptă > și mulți elefanți ațâțați. Are patru porți mărețe și largi, zăvorâte cu ivăre uriașe din fier. Pe metereze și la porți sunt catapulte care aruncă stânci pentru a opri năvălitorii, la ieșiri sunt sute de groaznice buzdugane[10] < rotitoare > care ucid o sută de dușmani odată, făurite din fier de mulțimea de demoni. Meterezele sunt făcute din aur, astfel că este cu neputință să se cațere cineva pe ele. Partea dinăuntru a zidului este acoperită cu pietre nestemate - rubine, mărgean, *vaidūrya* și mărgăritare. De-a lungul zidurilor cetății sunt șanțuri de apărare, pline cu apă rece - atât de adânci încât par fără fund, înfiorătoare la vedere, căci foiesc în ele crocodili și sumedenie de pești. Sunt patru punți[11] lungi peste acele șanțuri, câte una în fața fiecărei porți, înțesate cu mașini de

[7] Textual *dvāradurkariyām*, cuvânt care pentru comentatorii indieni desemnează orice lucrare care îngreunează pătrunderea prin poartă, v. PRED 6, n. p. 507.
[8] Textual *guptikarma*; am păstrat sensul dat de comentatori, v. *ibidem*.
[9] Distihurile 7 și - în special - 8 prezintă mari dificultăți gramaticale, pe care ediția critică nu le rezolvă - v. PRED 6, n. p. 507. Traducerea din PRED 6, p. 124, încearcă să obțină un text coerent, diferit însă de celelalte versiuni. Am căutat să creez un echivalent inteligibil, chiar dacă destul de aproximativ, pentru acest pasaj.
[10] Textual *śataghnyaḥ-care ucid o sută*; nota din PRED 6, p. 509 descrie o mașină de război fixă sau pe roți, o măciucă mare cu țepi; dimensiunea de 4 coți≈2 m, dată de izvoare, probabil că se referea la acești țepi, altfel arma nu ar fi fost remarcabilă. Am presupus că mișcarea mașinii de război era rotativă, dar ea putea fi și de pendul.
[11] Atât comentatorii indieni cât și traducătorii au păreri divergente asupra tipului de construcții de care este vorba aici: pontoane pe piloni, poduri mobile sau fixe.

luptă care să arunce dușmanii în apă. Un pod din aur, cu foișoare de pază și piloni de asemenea din aur, stă neclintit și este mai puternic decât celelalte.

18. Rama, Ravana este un dușman de temut; din fire, e gata mereu să pornească războaie, dar firea el și-o poate ține-n frâu și știe să-și țină în frâu oștenii.

19-20. Având de toate-n sine[12], Lāṅkā e de nepătruns chiar pentru zei; cetatea cea înfricoșătoare este apărată de patru lucruri: de râuri, de munți, de păduri și de ziduri. Ea se află pe țărmul cel mai depărtat al mării celei mari, pe unde corăbiile nu-și croiesc drum, nici nu aflăm vreo veste de acolo.

21-22. Lāṅkā e zidită pe un vârf de munte, semeață și de neclintit precum cetatea zeilor. Aproape cu neputință de cucerit, ea e plină de cai și elefanți; cetatea mișelului Ravana are drept podoabe măciuci de fier și buzdugane care ucid o sută de dușmani deodată.

23-27. Zece mii de demoni neînvinși stau de strajă la poarta de apus[13], luptători de frunte cu lancea și cu sabia; la miazăzi păzesc intrarea o sută de mii de vajnici *rākṣasa-și*, rânduiți cum se cuvine în cele patru corpuri ale oastei[14]; un milion sunt apărătorii porții de la răsărit, au ca arme sabie și scut, dar sunt foarte pricepuți și la aruncat sulițe și darde; la poarta dinspre miazănoapte străjerii sunt preacinstiți feciori de neam ales, războinici luptători din care și călăreți de cai, de toți zece milioane; în tabăra din mijlocul cetății sunt alte zece milioane de *yātudhāna-și*, iar *rākṣasa-și* chiar mai mulți.

28. Am fărâmat podurile, umplând cu resturile lor șanțurile cetății, am aprins Lāṅkā, iar meterezele le-am făcut una cu pământul!

---

[12] Versiunile sudice au aici cuvântul *nirālambā-autosuficientă, independentă*, cu sens secundar „*izolată*, *singuratică*”- v. Huet, s. v., în timp ce multe variante nordice au *durālambā-pe care te urci cu greu, inaccesibilă*. Epitetul *devadurgā* poate fi înțeles atât „ pe care nici zeii nu o pot cuceri”, cât și „cetate construită de zei”; v. PRED 6, p. 513.
[13] Textul sanscrit al ediției critice este *paścimadvāram* - v. GRETIL, 6,03,23 - variantă care apare în PRED 6, p. 125 -„at western gate”- și B. Debroy-„along the western gate”. Dutt, Prasad și site-ul valmikiramayan.net traduc „la poarta de răsărit”. Aceste ediții populare enumeră intrările în ordinea est-sud-vest-nord=în sensul acelor de ceasornic. Numărul luptătorilor diferă după traducător, deoarece există ambiguități în original, aici fiind preluată interpretarea din PRED 6, pp. 125-126, cu notele de la pp. 514-515.
[14] Pedestrași, care de luptă, cavalerie, elefanți.

29[15]. Vom trece noi cumva oceanul, sălașul lui Varuṇa; atunci Lāṅkā va fi nimicită de oștenii *vānara*!

30-31. Rama, iată, sunt aici Aṅgada, Dvivida, Mainda, Jāmbavān, Panasa, Nala și hatmanul Nila; ce nevoie ai de restul oastei? dintr-un singur salt, aceștia vor ajunge în cetatea întărită, plină de palate, a lui Ravana și o vor aduce înapoi pe Maithilī!

32. Alege clipa prielnică și dă poruncă să pornim!"

<u>4</u>[16]

1. După ce îl ascultă cu luare-aminte pe Hanuman, Rama, viteazul adevărat, voinic plin de avânt, grăi astfel:

2. - „Este adevăr adevărat că aș putea nimici cetatea Lāṅkā a fioroșilor demoni, pe care ne-ai zugrăvit-o <atât de amănunțit>.

3-6. Sugrīva, aș vrea să pornim pe dată, pentru că Soarele, zeul care face ziua, se urcă spre amiază și ne găsim în ceasul numit «al biruinței»[17], iar Luna se află azi în «casa de sus a Leului», pe când mâine va fi în „mâna Corbului"[18]. Semne prielnice mi se arată - îl voi ucide pe Ravana și o voi aduce înapoi pe Sita, fiica lui Janaka,

---

[15] Distihurile 29-32 prezintă o serie de dificultăți gramaticale - v. PRED 6, pp. 515-516; am urmat variantele care permit obținerea unui text mai clar în limba română.

[16] Acest capitol are 88 de distihuri în ediția critică și 124 în variantele populare. Am preferat - în majoritatea cazurilor - varianta principală a ediției PRED 6 deoarece are o continuitate a acțiunii mai bună și este mai clară.

[17] Edițiile populare adaugă aici textul: „<dacă pornesc când Soarele se află la amiază și în ceasul numit al biruinței >*unde oare în lumea asta ar putea fugi răpitorul Sitei?iar Sita își va regăsi speranța când va auzi că am pornit oștirea, așa cum cineva care, după ce a băut otravă și se află în pragul morții, își regăsește speranța vieții atunci când simte gustul nectarului nemuririi*". V. PRED 6, p. 519.

[18] *Vijaya* este un *muhūrta*, adică un interval de 48 de minute =a treizecea parte din zi, între orele 11.36 și 12.24. Numele său înseamnă „victorie" și era considerat de bun augur pentru începerea călătoriilor; sinonim *abhijit=victorios*. *Uttarāphalgunī*: Phalgunī=„roșiatica"este constelația Leului, în care Luna se afla în două zile consecutive pe lună, casele numindu-se: 1.Pūrvaphalgunī=Phalgunī anterioară/de Est, corespunzând cu steaua Zosma; 2. Uttarāphalgunī=Phalgunī de sus/de Nord, corespunzând stelei Denebola;este asterismul natal al Sitei. *Hasta*=„mâna", casă lunară din constelația Corbului, neprielnică pentru Rama, născut în asterismul lunar Punarvasū=constelația Gemenilor. V. Huet și PRED 6, pp. 518-520.

după cum spune pleoapa de sus < a ochiului drept > care se zbate, prevestindu-mi împlinirea dorinței mele”.

7.{Apoi virtuosul Rama, cel slăvit atât de Lakșmaṇa cât și de regele neamului *vānara*, priceput fiind în arta cârmuirii, vorbi astfel:}[19]

8-12. -„Nīla[20] împreună cu o sută de mii de oșteni să ne deschidă drumul și să fie cercetași. Pornește de îndată, hatmane Nīla, găsește o cale pe care să fie din belșug, rădăcini, poame, miere, ape și crânguri răcoroase; veghează însă ca fructele, apa și rădăcinile să nu fie cumva înveninate de demonii nemernici, iar pădurenii tăi să stea mereu cu ochii-n patru, căutând vrăjmașii ascunși prin văgăuni, prin mlaștini sau hățișuri!

13. {Să rămână acasă toți cei care sunt lipsiți de vlagă - e grea lupta pe care o avem în față!}

14. Suta de mii de luptători aleși, viteji ca leii, să meargă înaintea armiei care vine precum puhoiul mării!

15-20. Gaja cel mare cât un munte, voinicul Gavaya și Gavākṣa să meargă împreună înaintea < oastei celei mari >, așa cum merg trufașii tauri înaintea cirezii lor de vaci. Să ne păzească latura din dreapta viteazul Ṛṣabha, mare căpetenie a neamului cel săritor, iar latura din dreapta să fie în grija iutelui Gandhamādana, cel care seamănă cu un elefant de luptă. Eu însumi voi conduce mijlocul armatei, purtat fiind de Hanuman, așa cum Regele zeilor[21] este purtat de Airāvata; < lângă mine va merge > Lakșmaṇa, care seamănă cu Nimicitorul lumii[22] - el va fi purtat de Aṅgada, precum zeul care dăruiește bogății, stăpânul peste *yakṣas*[23], este purtat de Sārvabhauma. Să apere spatele oștirii aceștia trei: Jāmbavān, măritul rege al urșilor, Sușeṇa și Vergadarśin”.

---

[19] Distih din edițiile populare, care mi se pare necesar pentru a marca trecerea de la discurs la ordinele de luptă.
[20] Numele căpitanilor *vānara* au fost traduse în notele capitolelor 4,39-44.
[21] Indra.
[22] Yama.
[23] Kubera; numele elefantului său înseamnă „regele întregii lumi/împăratul”.

21-22. Ascultând spusele urmașului lui Raghu, viteazul Sugrīva porunci să se facă întocmai. Sărind din peșteri și de pe piscuri, începură să vină iute nenumărate maimuțe dornice să lupte.

23. Astfel, având deplină cinstire din partea lui Sugrīva și Lakșmaṇa, Rama păzitorul *dharmei* porni spre miazăzi, împreună cu oastea sa.

24-25.Rama era înconjurat de maimuțe mari cât elefanții, care veneau puhoi, cu sutele, cu zecile și sutele de mii, ba încă mii de miriade, uriașa armie roșcată urmându-l pe calea pe care pornise.

26-29. Ascultând porunca lui Sugrīva, maimuțele mergeau voioase și cu inima ușoară spre miazăzi; săreau necontenit încoace și încolo, înainte și înapoi, strigând, țipând, urlând cât îi țineau bojocii, mâncau poame și miere-nmiresmată. Pădurenii duceau < pe umeri > arbori înfloriți sau se purtau unul pe altul până se plictiseau - atunci, fără de veste, își aruncau jos tovarășii de joacă; aceștia se ridicau sărind, gata să-i snopească pe glumeți[24]. Toți strigau însă când îl vedeau pe Rama: „îl vom ucide pe Ravana cel vrednic de pieire, împreună cu toți bântuitorii nopții!”

30-36.[25] Puternicul Ṛșaba, Nīla și Kumuda, împreună cu sumedenie de maimuțe le deschideau drumul, mergând înaintea tuturor și cercetând calea; în mijlocul oștirii se aflau regele Sugrīva, Rama și Lakșmaṇa - eroii care își nimicesc vrăjmașii - alături de alți viteji puternici și înfiorători; Śatabali, voinicul cel arămiu, cu trupa lui de zece *koți* [26] de soldați, luase asupra-și paza armiei de roșcați, iar cu o sută de *koți* de luptători Kesarin, Panasa, Gaja și cu Arka păzeau latura oștirii. Avându-l în fruntea lor pe Sugrīva, Sușeṇa și Jāmbavān ocroteau împreună cu mulți alții spatele armatei de maimuțe. Nila cel puternic ca un taur sărea cu nemaipomenită iuțeală dintr-un loc în altul, veghind asupra tuturor de unul singur, în vreme ce vitejii Darīmukha, Prajaṅgha, Jambha și Rabhasa ajungeau cu ușurință pretutindeni și îndemnau săritoarele maimuțe să grăbescă pasul înainte.

---

[24] Pasajul este interpretat diferit de comentatori; am urmat traducerea și completările din PRED 6, pp. 128, 524-525.

[25] Pasajul distribuie diferit misiunile pe care le au comandanții armatei de maimuțe față de ordinele date de Rama în distihurile 8-20, iar comentariile exegeților clasici și ale editorilor moderni nu clarifică în niciun fel contradicțiile.

[26] 1 koți = 10.000.000; 10 koți =100.000.000; 100 koți = 1.000.000.000.

37-41. Pădurenii viteji precum tigri, mândri de puterea lor, mergeau astfel orânduiți când au zărit semeții munți Sahya acoperiți de codri și liane. Armata de maimuțe mergea neabătută înainte, nemărginită mare care potopește totul, vuind precum talazul în ocean. Maimuțele mari cât elefanții din preajma fiilor lui Daśaratha goneau săltând, precum gonesc sirepii îmboldiți de pinteni. Suiți pe spatele maimuțelor, vitejii prinți semănau cu Soarele și Luna, atunci când luminătorii se întovărășesc cu Jupiter și Venus[27]. Fiind purtat astfel pe spinarea lui Aṅgada, neînfricatul Lakṣmaṇa își reaminti învățătura primită[28], care îi dădea încredere în izbândă, și grăi cu glas plăcut spre Rama:

42-43. -„ Peste puțină vreme îl vei ucide pe Ravana și o vei regăsi pe răpita Vaidehī; odată atins țelul acesta, te vei întoarce în norocoasa Ayodhyā! Eu văd o mulțime de semne în cer și pe pământ care îți prevestesc izbânda:

44-48. Vântul adie blând și ne mână oastea pe drumul ei, iar animalele și păsările se cheamă între ele cu glasuri dulci; zarea e senină și Soarele strălucește, Venus se află în spatele nostru, constelația Brahmarāśi e neumbrită, iar „cei șapte înțelepți"[29] strălucesc în jurul stelei Dhruva[30]; Triśaṅku, cel mai slăvit dintre strămoșii spiței lui Ikṣvāku, strălucește împreună cu învățătorul său. Gemenele Viśākā din Balanță, constelația stirpei noastre, luminează cu putere și nu vestesc primejdii.

49-50. Dar pentru demonii născuți din haos totul este numai urgie. Stelele lor veghetoare, numite Mūla, din Scorpionul stăpânit de Nimicire, sunt întunecate, iar o cometă le încrucișează drumul. Toate acestea vestesc nimicirea demonilor, stelele acelora sortiți pieirii fiind întotdeauna întunecate în ceasul lor din urmă de aștri potrivnici.

50-53. Aici apa e limpede și dulce, pădurea e plină de roade, printre copacii înfloriți adie o boare înmiresmată. Oastea maimuțelor e frumos orânduită și seamănă în strălucire cu armia divină care l-a ucis în luptă pe *asura* Tāraka. Fii deci mulțumit de acestea toate, frate!"Așa grăi fiul Sumitrei.

---

[27] Textul original este corupt; urmez conjecturile din PRED 6, p. 527 și Govindarāja.
[28] Traducerea cuvântului *smṛtimān* sugerată de comentariul lui Govindarāja; PRED 6 preferă <Lakṣmaṇa>*learned in the traditional texts*.
[29] Carul Mare.
[30] Steaua Polară.

54-57. Oștirea uriașă de urși și maimuțe, pădureni viteji ca tigrii care aveau ca arme ghearele și colții, praful ridicat de labele lor acoperea pământul și întuneca chiar soarele.[31] Zi și noapte armata cea roșcată mărșăluia plină bucurie, condusă de Sugrīva. Toate maimuțele mergeau cu pași iuți, fără o clipă de odihnă, dorind cu înfocare să vină ziua bătăliei, căci erau nerăbdătoare să o salveze pe Sita.

58-59. Ajuns-au într-un târziu la munții Sahya, apoi la munții Malva - culmi acoperite de păduri dese, pline de jivine felurite - iar Rama a privit cu încântare codrii, puhoaiele și cascadele întâlnite în cale.[32]

60-61. De parcă puterea pe care o arătau le îmbăta, maimuțele au doborât multe soiuri de copaci, apoi le-au mâncat fructele înmiresmate, rădăcinile și frunzele.

62-65. Maimuțele cu blana de culoarea mierii mergeau întruna, sorbind vesele din fagurii cât vadra care atârnau < de ramuri >. Voinice precum taurii, săritoarele maimuțe frângeau trunchiurile arborilor, rupeau vrejurile târându-le și dezgoleau semețele piscuri. Mierea <dospită> le îmbăta <precum miedul>: o parte mugeau din copaci, unele se cățărau pe crengi, în vreme ce altele săreau jos de pe ramuri[33]. Năpădit de neamul roșcat, pământul părea acoperit cu lanuri de orez de iarnă.

66-70. Atunci când a ajuns la muntele Mahendra Rama cel cu brațe puternice și ochii precum lotușii albaștri s-a urcat pe vârful împodobit cu copaci. De acolo fiul lui Daśaratha a zărit oceanul în care se adună apele lumii, sălașul țestoaselor și peștilor. După ce au străbătut șirul munților Sahya și s-au cățărat pe piscurile mărețului Malaya ajunseseră cu bine la țărmul mării cu talazuri tunătoare. Rama a coborât iute coasta muntelui împreună cu Sugrīva și Lakşmaņa până la un crâng frumos aflat pe mal. Odată ajunși pe largul țărm pietros spălat de valuri, Rama a grăit acestea:

71-73. - „Sugrīva iată-ne ajunși la marea cea mare, căminul lui Varuņa; grija noastră cea dintâi iar ni se arată-n față: noianul se întinde nesfârșit de aici încolo și

---

[31] Unele manuscrise inserează aici 11 distihuri suplimentare cu detalii despre marșul maimuțelor.
[32] Urmează în unele manuscrise o altă digresiune de 15 distihuri, însă am păstrat textul din versiunea principală; ambele digresiuni se regăsesc în traducerile Dutt, Prasad și una dintre versiunile electronice.
[33] Scena reia elemente din capitolele 5,61-5,62; pentru completările din traducere v. nota din PRED 6, p. 536.

e de netrecut, dacă nu închipuim ceva nemaivăzut până acum. Să așezăm tabăra și să ne sfătuim cum vom duce armata de maimuțe pe țărmul celălalt."

74. Ars de dorul Sitei, Rama dădu poruncă să se rânduiască tabăra după ce a ajuns la malul mării celei mari:

75. -„A venit vremea să ne sfătuim cum vom trece oceanul; nimeni să nu-și părăsească locul său, afară de o ceată de viteji care să cerceteze împrejurimea, să știm dacă sunt cumva primejdii ascunse!"

76-78. Sugrīva, care îi ascultase cuvintele împreună cu Lakṣmaṇa, porunci să se așeze tabăra în bungetul de la malul apei. Revărsată pe țărm, oștirea părea un alt ocean cu unde de culoarea mierii. Vitejii neamului roșcat, nerăbdători să ajungă pe țărmul celălalt al mării celei mari, pătrunseră în sihlă și făcură loc de popas.

79-80. {Vuietul vocilor lor acoperea chiar mugetul oceanului pe când se străduiau fără de preget spre binele lui Rama; armia lui Sugrīva se așeză pe neamuri, în trei roate}[34].

81. Ajunși la malul mării, oștenii *vānara* priveau uimiți[35] cum se tălăzuiau sub palele de vânt apele fără hotar.

82. Văzând însă nesfârșita întindere de ape, împărăția lui Varuṇa, care nu avea în sine niciun loc de popas[36] și era viespar de demoni[37], căpeteniile neamului roșcat se așezară pe țărm lipsite de nădejde.[38]

83-85. Amurgise și - sub chipul lunii oglindit de apele umflate - străfundurile mării colcăiau de rechini și crocodili, de șerpi încolăciți cu solzii sclipitori, balene și

---

[34] Versurile apar doar în câteva manuscrise, în special din sud; comentatorii indieni interpretează cuvântul *tridhā* = „în 3 feluri, în 3 părți, în 3 locuri" (v. Monier-Williams, p. 458, col. 3) în două moduri: 1. Pe specii, anume urși, langhuri, alte maimuțe; 2. Maimuțele au format 3 cercuri concentrice - v. nota din PRED 6, pp. 539-540. Traducerea a reunit cele două sensuri.

[35] Am preferat sensul secundar al cuvântului *hṛṣṭā* (variantă pentru *hṛṣitā*)= *surprins, stupefiat* - care este logic, ținând cont de versurile următoare - celui principal = bucuros, fericit, păstrat în traducerea PRED 6, p. 132. V. Huet, s.vv.

[36] Pentru această interpretare a cuvântului *asaṃbādham* v. PRED 6, p. 540, n. la distihul 77.

[37] Traducerea evită o dificultate a textului original: „care era bântuită de o mulțime de *rakṣasa*", însă supușii lui Ravana sunt în general ființe terestre.

[38] Am reunit cele două posibile interpretări ale textului.

monștri uriași, iar colți de stâncă se iveau din valuri. Marea cea mare era sălaș pentru *asuras*, un hău fără fund și de netrecut.

86-87. Vântul ridica valuri gigantice, apoi le lăsa să se prăvale la loc; se străvedeau în ele dulfii *makara* și șerpii imenși, iar oceanul scânteietor părea bârlogul dușmanilor zeilor cerești, la fel de neatins și de netrecut precum Pātāla, cetatea din tărâmul celălalt.

88-94. Marea era leită cerul și cerul era aidoma cu marea, căci se ștersese hotarul dintre ele și nu mai puteai alege stelele de mărgăritarele din apă, oglindirea lor. Talazul se lovea de alt talaz fără încetare, bubuind ca toba *bherī* când mână oștirile la luptă. Vajnicele maimuțe priveau uluite noianul strălucitor și plin de nămetenii care, biciuit de vânt, urca mugind spre ceruri înnebunit de furie.

5

1-2. Apoi Nīla orândui tabăra, astfel că oștirea cea mare era bine apărată pe malul oceanului, iar Mainda și Dvivida -frații voinici precum taurii- străbăteau locul în sus și-n jos, păzindu-i pe ceilalți.

3. După ce armia de maimuțe se așeză la hotarul împărăției stăpânului tuturor apelor, Rama grăi către Lakșmana care ședea alături:

4-5. -„Se spune că durerea se domolește cu trecerea timpului, însă chinul meu sporește zi după zi de când nu o mai pot privi pe draga mea! Dar nu mă fac să sufăr <numai>[39] depărtarea și faptul că a fost răpită cu de-a sila - eu plâng < mai ales > pentru tinerețea ei trecută în zadar.

6-8. Blândă adiere zboară spre locul unde este ținută draga mea; dezmiardă-i brațele, apoi întoarce-te să mă atingi pe mine, căci doar prin tine ne mai putem mângâia din depărtare, la fel cum doar privind la lună mai putem schimba priviri. Dorul din inima mea se scurge prin tot trupul și îl chinuie ca o otravă! Dar mai dureros e gândul că, fără nicio îndoială, Sita m-a strigat pe când era răpită: «Vai,

[39] Am adăugat cuvântele „numai” și „mai ales” - care nu există în original, dar le-am considerat subînțelese - pentru a evita dificultățile logice pe care le ridică textul. Nici editorii, nici comentatorii nu oferă explicații satisfăcătoare pentru afirmația lui Rama: *singurul motiv al suferinței mele este faptul că tinerețea ei trece*. Propoziția respectivă contrazice distihurile 6-8.

unde ești, apărătorul meu?» Trupul meu arde zi și noapte, mistuit de vâlvătăile dragostei, sporite de depărtare și de jale.

9. Fiu al Sumitrei, mă voi cufunda în valurile mării și îmi voi căuta odihna acolo; cum ar mai putea să mă mai ardă dorul, când patul meu va fi în unda apei?

10-11. Totuși, mai pot traiul să-l îndur cât știu că doamna mea cu coapse minunate mai viețuiește încă pe același tărâm cu mine, la fel cum orezul însetat de uscăciune își trage seva din alt ogor mustind de apă!

12-14. O, când oare voi ajunge să-mi înfrâng vrăjmașii pentru a putea să o văd din nou pe Sita, frumoasa cu coapse minunate, ochi mari aidoma florilor cu o sută de petale ale lotusului, semănând întru-totul cu voluptoasa zeiță Śri? și când oare îi voi cuprinde-n palme fața ca o floare de lotus, pentru a-i săruta buzele roșii ca fructele de *bimba* cu setea bolnavului care soarbe elixirul dătător de viață? oare când îi voi putea strânge la pieptul meu sânii-ngemănați, mari și rotunzi ca rodul palmierului, care tresăltă când <iubita mea > râde < voioasă >?

15. Eu sunt scutul frumoasei cu ochi prelungi și negri[40], dar acum, prinsă în ghearele demonilor *rākṣasa*, ea nu are nici un ajutor, la fel ca un orfan pe care nu îl apără nimeni!

16. {Oare cum ar putea să afle o clipă de odihnă printre acele diavolițe doamna mea, fiica regelui Janaka și nora lui Daśaratha?}

17. Când oare va reuși să scape de demoni, așa cum scapă luna, astrul care poartă un iepure pe față, de negurile toamnei?

18. Sita e gingașă din fire - atâta post, nevoi și supărare au slăbit-o neîndoielnic și mai mult.

19-21. O, când îmi voi putea înfige săgețile în pieptul acelui tartor pentru a o aduce înapoi pe Sita, scăpându-mi inima de atâtea temeri? când oare neprihănita Sita - frumoasă ca un vlăstar divin - se va prinde de gâtul meu și va plânge cu lacrimi de bucurie? și când voi putea să las deoparte tristețea despărțirii de Maithilī așa cum dezbraci un strai murdar și ponosit?”

---

[40] Textual:„cea cu colțurile ochilor negre”; am urmat o sugestie din PRED 6, p. 548. Ochii indiencelor erau conturați cu *añjana* și erau prelungiți pentru a părea mai mari.

22-23. Pe când înţeleptul Rama se jeluia astfel, Soarele îşi potolea văpaia, plecându-se spre asfinţit. Lakşmaṇa găsi cuvinte alinătoare, iar Rama îşi spuse ruga de la vremea înserării, dar gândul său se abătea întruna către Sita, frumoasa cu ochi precum florile de lotus.

6

1. În vremea asta, Ravana a cercetat el însuşi prăpădul pe care Hanuman, vădind o putere la fel de mare cu a lui Indra, îl făcuse în cetate. Purtând pe chip suferinţa adusă de această umilinţă, regele vorbi astfel către *rākşasas*:

2-3. -„Nu numai că această maimuţă de neam prost a pătruns în fortăreaţa Laṅkăi, dar a găsit-o şi pe fiica lui Janaka! Acest «Falcă-strâmbă» a sfărâmat templul boltit, a ucis atâtea căpetenii de frunte, a străbătut ca un vârtej cetatea, pângărind[41] totul în cale!

4-5. Norocul să vă însoţească! Spuneţi-mi ce să fac şi cum ar fi mai bine pentru noi toţi? înţelepţii spun că sfatul este temelia biruinţei, iar eu vă cer sfatul, voinicii mei, despre calea de urmat în ceea ce-l priveşte pe Rama.

6-10. Pe lume sunt trei feluri de oameni: cei mai de seamă < sunt cei ce nu cunosc greşeala > ; cei de mijloc < sunt cei care, deşi drepţi în judecată, mai greşesc câteodată >, iar la urmă sunt cei mai de jos < plămădiţi doar din nemernicie >.[42] Am să vi-l arăt pe fiecare-n parte, cu bune şi cu rele. Se spune că omul cel mai bun este acela care întâi se sfătuieşte cu înţelepţii care îi doresc doar binele, cu prietenii care îi împărtăşesc scopul şi cu rudele voitoare de bine, abia apoi pornind să-nfăptuiască tot ce avea de gând, având astfel încuviinţarea soartei. Se află în starea de mijloc omul care chibzuieşte de unul singur, având gândurile îndreptate către ceea ce e drept, apoi duce totul singur până la capăt. Al treilea om spune: -«Voi face asta!» fără să-i pese dacă e bine sau e rău, nici nu cercetează voinţa ursitei, începe dar nu duce nimic până la capăt.

[41] *Āvilā kṛtā* înseamnă a murdări, comentatorii îl înţeleg aici drept „a tulbura" sau „a distruge prin foc", în timp ce traducerea engleză echivalează cu (Hanuman) *reduced the city of Laṅkā to chaos* -v. PRED 6, pp. 135 şi 550.

[42] Am completat textul eliptic urmând interpretările comentatorilor indieni; v. PRED 6, p. 551.

11-14. Fiind trei feluri de oameni, există întotdeauna trei feluri de sfaturi. Se spune că sfatul cel mai bun este acela prin care sfătuitorii ajung la aceeași hotărâre după ce au cercetat înțelepciunea *śāstrelor*. Vine al doilea sfatul la care se ajunge după ce fiecare își spune gândul, dar apoi se învoiesc toți într-o părere. Dar prost de tot e sfatul neîncheiat, când toți se ceartă între ei fără să hotărască într-un fel sau altul.

15-17. De aceea, voi, sfetnicii mei preaînțelepți, găsiți cea mai bună cale și eu o voi urma întocmai. Rama va veni curând împreună cu mii de maimuțe neînfricate să înconjoare Laṅkā. Având o putere pe măsura scopului său, urmașul lui Raghu va traversa marea împreună cu mezinul său și cu armia sa

18. {poate va seca oceanul sau va închipui cu totul altceva, doar poate să o facă},

19. astfel că bătălia cu maimuțele este de neînlăturat, iar voi trebuie să chibzuiți la binele cetății și oștirii.

7

1. Deoarece stăpânul lor le vorbise astfel, toți acei puternici *rākṣasa* s-au plecat în fața lui cu brațele-ndoite, răspunzându-i lui Ravana

2. {însă au vorbit nesăbuit, neștiutori de toate și disprețuind vrăjmașii}:

3. -„ Nenumărată e oștirea noastră și bine înaemată cu ghioage de fier, darde, paloșe, lănci și furci ascuțite[43]! Măria Ta, de ce îți pierzi nădejdea?

{Ai învins în bătălie chiar șerpii cei mari din Bhogavatī}

4-5. Pe Kubera, cel care sălășluiește în piscul Kailāsa înconjurat de *yakṣas* și împarte-n lumea toată bogății, deși era prieten cu Śiva, l-ai făcut să simtă furia ta; i-ai nimicit armata de *yakṣas*, răpindu-i carul zburător!

6-7. Dintre *dānava*, Maya ți-a dat fiica de soție[44] pentru a-i fi prieten, iar pe trufașul Madhu[45], cel care îi aduce bucurie lui Kumbhīnasī, l-ai supus cu forța!

---

[43] Textual *paṭṭiśa*; „o suliță cu lama ascuțită sau o altă armă cu trei vârfuri”-Monier-Williams, p. 579, col.3; Govindarāja consideră că este vorba despre o sabie, v. PRED 6, p. 555.

[44] Regina Mandodarī.

[45] Madhu reprezintă, împreună cu fratele său Kaiṭaba, o personificare a trufiei; Kumbhīnasī este soția lui Madhu și vară din partea mamei cu Ravana - v. PRED 6, p. 556.

8. Rege viteaz, tu ai coborât în tărâmul Rasātala[46], învingând șerpii cei mari și făcându-i să se plece-n fața ta pe Vāsuki, Takṣaka, Śaṅka și Jaṭi.

9-10. Timp de un an ai luptat, stăpâne, cu vitejii *dānavi*, indestructibili și plini de haruri magice[47], însă, doar prin puterea ta i-ai subjugat, o, îmblânzitor al vrăjmașilor! Dobândit-ai atunci noi meșteșuguri pentru a crea năluciri, rege al *rākṣas*-ilor!

11. Viteazule cu braț puternic, tu i-ai nimicit pe fiii bravi ai lui Varuṇa împreună cu toate cele patru corpuri ale oastei lor!

12-13[48]. Apoi Măria Ta s-a avântat împotriva oștirii lui Yama - mare precum marea cea mare, nesfârșită pădure de spini infernali. Zeul venea călare pe crocodil, în mână cu toiagul care aduce pieirea, dar l-ai înfrânt și stăpânul morții s-a tras îndărăt din fața ta, iar toate lumile s-au bucurat de măreața ta izbândă!

14-15. Pământul bogat în comori fosta cândva plin de războinici - eroi egali în putere cu Indra și mulți precum copacii din codri, dar Măria Ta i-a ucis până la unul! Nu-i pe potriva acestora Rama în luptă, nici în curaj, nici în virtute, nici în putere!

16-22.{Nu te osteni, rămâi aici, așa e cel mai bine, mărite rege. Indrajit va nimici de unul singur maimuțele acelea. El a primit de la Śiva un dar fără seamăn pe lume pentru jertfa adusă! A înfruntat zeii cerești și oștirea lor - un ocean în care pești sunt buzdugane și suliți, săgețile-s iarbă-de-mare, elefanții sunt țestoase, caii brotaci, Rudrașii împreună cu fii lui Aditi crocodilii cei mari, iar vânturile Marut și Focul cel strălucitor sunt șerpii din valuri, talazurile sunt carele de luptă, elefanții și călăreții, iar pedestrașii grinduri de nisip - prinzându-l pe Indra și ducându-l în Laṅka. Străbunul Brahma porunci însă slobod să-l lase pe ucigașul lui Vṛtra, astfel

[46] Al patrulea nivel al tărâmului infernal, locuit de șerpi-Huet s.v.. Vāsuki este regele acelui ținut, Takṣaka și Śaṅka sunt șerpi, frați cu Vāsuki, în timp ce un *nāga* cu numele Jaṭi/Jaṭīn nu este cunoscut din alte mituri - v. PRED 6, p. 556; un luptător cu acest nume apare însă în *Mahabharata*.

[47] Grupul acesta distinct de *dānava* este numit de comentatorii indieni „Kālakeyas", cetatea lor era Aśmanagara - capitala de piatră, iar conducătorul lor a fost Vidyujjīhva, soțul lui Śūrpaṇakhā - v. PRED 6, p. 557. Darurile lor, primite de la Brahma, țin de domeniul generării iluziilor.

[48] Text dificil, ediția critică indiană preferând o altă variantă decât aceea a majorității manuscriselor - v. PRED 6, pp. 557-558. Traducerea de față a căutat să găsească soluții logice pentru aceste probleme, păstrând sensul, dacă nu și litera, originalului.

că Indra s-a întors în întreitele ceruri spre a fi slăvit de zeii ceilalți. De aceea, preamărite rege, trimite-l pe fiul tău, Învingătorul lui Indra, să zdrobească armia de maimuțe și pe Rama!}

23. Rege, nimeni nu-și poate închipui vreo primejdie care să vină de la o asemenea ființă josnică; liniștește-ți inima, căci fără nicio îndoială îl vei ucide pe urmașul lui Raghu!"

8

1. Atunci începu să vorbească viteazul Prahasta, cel cu chipul întunecat precum norii de furtună; îndoind brațele după cuviință înaintea regelui, hatmanul grăi:

2. - „Măria Ta! Nu au putut să-ți țină piept nici zeii, *dānavii, gandharvașii,* nici demonii *piśaca*, marii șerpi sau zburătoarele - cum ar putea atunci s-o facă maimuțele *vānara*?[49]

3. Ne-am lăsat toți pe tânjală, prea încrezători în puterea noastră și de aceea Hanuman ne-a putut întrece. Dar dacă voi avea viață-n mine, vagabondul codrului nu va mai scăpa cu viață!

4. Rege, porumește-mi, iar eu voi curăța de maimuțe întreg pământul înconjurat de ape, cu toți munții și codrii lui!

5.O, bântuitor al nopții, voi pune strajă împotriva acelui maimuțoi, ca să nu ai de suferit pentru răpirea Sitei!"

6 *a*. Fierbând de furie se scoală demonul Durmukha[50] și spune:

6 *b* - 8. -„Nu putem răbda o asemenea ocară, pentru că ne atinge pe toți! Regele maimuțelor a lovit cetatea, iatacurile din palat și pe însuși măritul nostru rege! Eu, chiar în clipa asta, voi izgoni maimuțele de unul singur și le voi ucide până la ultima, de-ar fi să se ascundă-n groaznicul ocean, în cer sau în tainița afundă numită Rasātala!"

---

[49] Textul are aici mai multe variante. Dutt traduce: „*Eu sunt în stare să vâr groaza în zei și dānavas și gandharbas, stafii, păsări și șerpi - ce să mai spun de doi bieți oameni?*" Versiunea Prasad este: „*noi putem zdrobi în câmp deschis devas, danavas, gandharvas, pisacas, patagas și uragas, cu atât mai mult acești doi muritori*". B. Delbroy preia varianta din ediția critică.

[50] Numele poate fi înțeles atât ca „Urâtul", cât și ca „obraznicul" sau „cel care vorbește urât" - v. Huet, s.v.

9. Mânios peste măsură, voinicul Vajradaṃṣṭra își învârte ghioaga de fier mânjită cu carne și cu sânge, răcnind:

10-11. -„Pentru ce vă pierdeți vremea vorbind de Hanuman, ființă jalnică și de nimic, atunci când sunt prin preajmă războinici de temut: Rama, Sugrīva și Lakṣmana? Azi însă, eu - de unul singur, doar cu buzduganul meu - îi voi ucide pe toți trei și mă voi întoarce aici după ce pun pe fugă hoarda maimuțelor roșcate!”[51]

12. Turbat de furie, viteazul și puternicul Nikumbha, fiul lui Kumbhakarṇa, spuse la rândul său regelui ce face să urle de durere lumile tustrele;

13. -„Toți cei de față să rămână pe lângă măritul nostru rege! Eu singur îi voi ucide pe Rama și Lakṣmana!”

14. Se scoală apoi și Vajrahanu cel mare cât un munte și zice lingându-se pe buze:

15-16. -„Vedeți-vă de treburile voastre sau petreceți după plac, beți vin amestecat cu miere fără nicio grijă! mă duc acum să-nfulec căpeteniile maimuțelor roșcate; eu singur îi ucid, unul câte unul: Sugrīva, Lakṣmana, apoi Aṅgada, Hanuman, iar la urmă Rama - conducătorul lor în bătălie!”

9

1-5. Așa grăit-au, apoi au sărit la arme demonii Nikumbha, Rabhasa, vajnicul Sūryaśatru, Suptaghna, Yajñakopa, Mahāpārśva, Mahodara, nebiruitul Agniketu, Raśmiketu, Indrajit - viteazul prearuternic, fiul lui Ravana - Prahasta, Virūpākṣa, voinicul Vajradaṃṣṭra, Dhūmrākṣa, Atikāya și Durmukha. Au apucat de-a valma ghioage de fier, sulițe, darde, țepușe, lănci, topoare, arcuri și săgeți, paloșe ascuțite. Ardeau de furie și-l încredințau pe rege, plini de înflăcărare:

6. -„Nu va trece ziua și noi îi vom ucide pe Rama, pe Sugrīva, pe Lakṣmana și pe nemernicul Hanuman, cel care a atacat Laṅkā!”

[51] Versiunile populare - inclusiv Dutt, Prasad și ediția electronică - includ în acest loc un pasaj (distihurile 6,8,12-18) în care Vajradaṃṣṭra îi sugerează lui Ravana o stratagemă: 1000 de *rākṣasași* vor lua înfățișare omenească și se vor prezenta în fața lui Rama drept vestitorii sosirii lui Bharata, cu scopul de a-i atrage pe Rama și oștenii săi într-o capcană unde vor fi nimiciți de Ravana.

7. Erau gata de luptă, în picioare și cu armele-n mâini, când Vibhīṣaṇa îi făcu să se așeze din nou; îndoindu-și brațele smerit, el le spuse:

8-10. -„Dragul meu frate, înțelepții ne sfătuiesc să folosim armele doar când nu putem obține ce dorim prin bună înțelegere, prin daruri sau semănând discordia între vrăjmași. Dar chiar când este îndreptățit, nu pornim războiul decât când dușmanul nu se așteaptă la aceasta, având alte griji sau când el e lovit de soartă! Dar cum oare nădăjduiți voi să biruiți un viteaz care mereu veghează, e hotărât să învingă, a cărui putere e nesovăielnică și care știe să își stăpânească mânia - deci e de neînfrânt?

11-12. Putea cineva să-și închipuie acel lucru nenaivăzut: Hanuman să trecă dintr-o săritură teribilul ocean, stăpânul apelor de pe pământ? Bântuitori ai nopții nu vă disprețuiți dușmanii cu prea multă ușurință, căci nu le cunoaștem nici puterile și nici vitejia!

13-19. Ne-a adus vreodată vestitul Rama vreo jignire, pe care regele demonilor să o răzbune răpindu-i soția din pădurea Janasthāna? Dacă Rama l-a ucis pe Khara a făcut-o în luptă și pentru a se apăra; dar orice vietate trebuie să-și apere viața după propriile puteri![52] De aici se vede că Vaidehī este izvorul marilor primejdii care ne pândesc; cea răpită trebuie dată înapoi, să nu iscăm războiul fără rost! Nu se cuvine să pornim la luptă cu acest erou puternic care urmează *dharma* - trebuie să o dați înapoi pe Maithilī! Înapoiați-i-o pe Sita înainte ca săgețile lui Rama să pârjolească totul - cetatea noastră, elefanții, caii, nestematele nenumărte - înainte ca oastea uriașă, groaznică și de neînfrât a maimuțelor roșcate să cucerească Laṅkā. Dacă nu-i înapoiați lui Rama iubita sa soție, vor pieri și Laṅkā și vitejii *rākṣasași*, nu e nicio îndoială!

20-22. Sunt ruda voastră și vă rog dn suflet să faceți precum spun eu, căci astfel vă salvați: trebuie să o înapoiați pe Maithilī lui Rama! Dați-o înapoi înainte ca fiul lui Daśaratha să slobozească asupra voastră un potop de săgeți cu vârful ager, abia făurite, strălucitoare ca razele soarelui de toamnă și care nu greșesc ținta! Lăsați mânia la o parte, căci distruge fericirea și vă face să încălcați *dharma*; urmați *dharma* pentru a vă bucura de fericire și nume bun în lume. Aduceți liniște și pace

[52] Unele variante includ aici distihul: „*să necinstești soția altui om e un lucru groaznic, întruchipare a păcatului, care duce la pierderea renumelui propriu, a averii și vieții*" - PRED 6, p. 565.

în mințile voastre, astfel încât să scăpăm cu viață toți, cu fiii și rudeniile noastre! Dați-o înapoi pe Maithili fiului lui Daśaratha!”

Variantele sudice ale epopeii, traducerile Dutt, Prasad și ediția electronică valmikiramayan.net inserează aici un lung episod - 417 versuri=208 distihuri, distribuite în capitolele 10-15 - care nu au fost acceptate în ediția critică. În distihul suplimentar 6,9,23, Ravana se retrage în palatul său. A doua zi, Vibhīṣaṇa își reia sfaturile date în capitolul 9, având de înfruntat atât mânia regelui cât și cea a sfetnicilor. Textul variantei populare redevine asemănător cu ediția academică începând cu capitolul 16. Numerotarea capitolelor va fi de acum înainte dublă, principală fiind cea academică.

<u>10=*16*</u>

1. Deși cuvintele lui Vibhīṣaṇa erau folositoare și pline de înțelepciune, Ravana - împins de soartă, căci i se apropiase ceasul - îi răspunse cu vorbe aspre:

2-5. -„Mai curând poți să trăiești alături de un vrăjmaș sau de o viperă furioasă, decât împreună cu un prieten prefăcut care slujește dușmanilor tăi! Eu cunosc preabine firea cimotiilor de pretutindeni, o, *rākṣasa*! Rudele se desfată întotdeauna cu necazul altei rude, iar atunci când un rege este priceput, învățat, drept și viteaz, neamurile îl vor abate către rele și îi vor surpa domnia! Aceia care se prefăceau că îl iubesc, se întorc împotriva lui când vremurile-s tulburi; rudele păcătoase care clocesc gânduri ascunse sunt foarte primejdioase!

6. Se spune că odată, demult de tot, în păduea Padmavana, elefanții au văzut venind oameni cu arcane să îi prindă și au început să cânte aceste stihuri:

7-9. «Pentru noi primejdia nu se găsește în foc, în arme sau în funii, ci în rudele păcătoase care își caută doar propriul folos. Ele îi vor învăța cum să ne prindă[53], de aceea știm prea bine că rudele sunt primejdia cea mai mare. Bogăția o găsești în vite, ascetismul în brahmani, nestatornicia în femei, iar în rude primejdie.»

10-11. Așa se face, scumpe frate, că nu poți răbda să vezi cum mă slăvesc tărâmurile întreite și cum, stăpân al întregii lumi, eu calc biruitor pe țestele dușmane![54] O, demon bântuitor ai nopții, dacă un altul ar fi rostit astfel de vorbe, pe dată și-ar fi pierdut capul! Să piei de-aici pe dată, rușinea neamului nostru!"

12-13. Atunci Vibhīṣaṇa - care rostise doar cuvinte drepte - auzind asprele vorbe < ale regelui > se ridică în aer ținând o măciucă în mână, urmat de alți patru *rākṣasași*. Plutind deasupra lor, mărețul Vibhīṣaṇa grăi mânios către fratele său, tartorul demonilor:

14-16. -„Măria ta, îmi ești frate < mai mare > și poți să-mi spui oricum vrei, dar ocara nedreaptă și mincinoasă nu o pot răbda!{Precum un tată trebuie să fie cinstit fratele mai mare, dar tu te-ai abătut de la *dharma!*}[55]O, Zece-capete! Aceia care își pierd mințile pentru că le-a sosit ceasul din urmă nu ascultă sfatul celor care le vor binele! Vei găsi cu ușurință <lingușitori> care îți vor spune ceea ce dorești să auzi, dar la fel de greu va fi să afli pe cineva care să îți dea sfaturi bune, însă neplăcute, pe cât va fi să afli pe cel care le va asculta!

17-19. Nu pot răbda să te văd prins în lațul lui Yama, gata să te nărui precum un adăpost cuprins de flăcări! Nu-mi doresc să te văd vreodată ucis de ascuțitele săgeți arzătoare ale lui Rama! Atunci când le-a sosit clipa hotărâtă de a lor ursită, chiar și cei mai viteji eroi, neîntrecuți în luptă, se surpă precum zăgazul făcut din nisip!

20-21. Eu plec - rămâi cu bine! Grijă să ai de tine, de cetate și de *rākṣasași*. Fii fericit de-acum, fără de mine! Doar binele eu ți l-am voit, să te abat de pe calea rătăcită, dar spusele mele nu ți-au plăcut; cei cărora le-a sosit sorocul nu pot asculta sfatul bun dat de prieteni!"

---

[53] PRED 6, p. 574, consideră că aici este vorba de elefanții domesticiți și folosiți pentru prinderea celor sălbatici.

[54] Edițiile populare și cea electronică inserează aici cinci distihuri care vorbesc despre zădărnicia încercării de a fi prieten cu un nerecunoscător.

[55] Vers din varianta populară; am urmat textul din PRED 6, p. 575.

11=*17*

1. Astfel grăi fratele mai mic către Ravana, apoi < luându-și zborul > Vibhīṣaṇa ajunse-ntr-o frântură de ceas în fața lui Rama.

2-4. Mai marii oștirilor *vānara* îl priveau de pe pământ cum vine prin tării, uriaș ca muntele Meru și strălucitor ca fulgerul.[56] Atunci când i-a zărit pe Vibhīṣaṇa și ceilalți patru, înțeleptul rege Sugrīva a strâns sfatul; la urmă el le-a spus lui Hanuman și celorlalți:

5. -„Nu încape îndoială că acest *rākṣasa* purtând atâtea arme și însoțit de alți patru demoni vrea să ne ucidă!"

6. Auzind cuvintele lui Sugrīva, puternicele maimuțe au înșfăcat în grabă copaci *sāla* și steiuri mari strigând:

7. -„ Dă porunca, mărite, să nimicim răufăcătoarele ființe și le vom prăvăli pe dată în țărână, cu viața scurtată | de lipsa lor de minte |[57]"

8-9. Pe când grăiau acestea, Vibhīṣaṇa ajunsese la țărmul de miazănoapte al mării și plutea deasupra lor. Zărindu-i pe Sugrīva și ceilalți, înțeleptul Vibhīṣaṇa zise din înalturi, cu glas tunător:

10-15. - „ Peste *rākṣasas* domnește un demon pus pe rele numit Ravana - eu sunt Vibhīṣaṇa, fratele său mai mic. După ce l-a ucis pe Jaṭāyu, Ravana a răpit-o cu de-a sila pe Sita în codrul Janasthāna; neajutorată și lipsită de orice nădejde, ea este păzită acum cu străşnicie de femei *rākṣasī*. Eu l-am sfătuit de multe ori pe Ravana spre propriu-i bine: «Trebuie să o înapoiezi pe Sita lui Rama deîndată!» Ravana însă nu a vrut să mă asculte - căci i s-a apropiat ceasul cel din urmă - ci, cu vorbe pline de fiere, m-a certat ca pe cea mai disprețuită slugă. Atunci eu am venit să caut adăpost pe lângă Rama, lăsând în voia soartei soție și copii! Vestiți-l, rogu-vă, pe vlăstarul lui Raghu că eu, Vibhīṣaṇa, îi cer ocrotirea!"

---

[56] Versiunile populare inserează aici două distihuri în câteva variante discordante - v. PRED 6, p.576. Un text comun relativ coerent ar fi: *<Vibhīṣaṇa > demonul măreț și negru - având chip omenesc, dar care părea un nor uriaș sau un munte și semăna cu Indra, zeul care aruncă trăznetul - zbura în înaltul cerului având o armă minunată* [sau *tot felul de arme minunate*]; *iar cei patru însoțitori ai lui, înfricoșător de puternici, aveau platoșe și arme frumos împodobite.*"

[57] Textul dintre bare reprezintă o completare impusă de multe variante și traduceri - v. PRED 6, p. 577.

16. Pe dată Sugrīva cel iute de picior îl vesti pe Rama de față cu Lakșmaņa[58]:

17-20. - „ Stăpâne, Vibhīșaņa, fratele mai tânăr al lui Ravana, a venit să-și caute scăparea pe lângă tine, împreună cu alți patru demoni. Tu știi, ca întotdeauna, ce e mai bine de făcut; nu încape însă nicio îndoială că a venit să iscodească la porunca lui Ravana - eu socot potrivit să-l cetluim pe dată! < Mai mult >, învăluit în minciună, demonul cel plin de viclenie va căuta să te ucidă atunci când te vei încrede într-însul! Eu zic să-l omorâm cu sfetnicii săi, după ce-i supunem pe toți la grele cazne, căci el este Vibhīșaņa, fratele crudului Ravana!”

21-22. Așa vorbi Sugrīva, mai marele oștirii și priceput la vorbă, în mare grabă și plin de temeri, apoi tăcu. La rândul său, puternicul Rama se întoarse către Hanuman și sfetnicii din neamul cel roșcat care-i stăteau în preajmă zicând:

23-24. - „Ați auzit cuvintele înțelepte ale regelui Sugrīva despre mezinul lui Ravana. Este bine ca în ceasul de cumpănă orice om să fie sfătuit de prieteni virtuoși, pricepuți și care îi doresc doar binele”.

25. Poftiți astfel, fiecare dintre sfetnici a arătat ce i se părea cu cale, vorbind plin de curtenie și cu mare pricepere.

26-28. - „O, Rāghava! Nimic din cele aflate pe cele trei tărâmuri nu îți este necunoscut, totuși ne întrebi pe noi < ce este de făcut, doar > pentru a ne cinsti! Tu ești credincios cuvântului dat, ești viteaz și drept, cu voință neclintită; cercetezi cu deamănuntul totul înainte de a începe ceva, cunoști legile pământului, totuși te lași cu totul în seama prietenilor. Să vorbească așadar fiecare sfetnic rând pe rând, arătându-și chibzuința!”

29. Grăi cel dintâi înțeleptul Aṅgada despre punerea la încercare a lui Vibhīșaņa:

30-33. -„Trebuie să cumpănim bine întotdeauna ceea ce avem de gând să facem, pentru a vedea dacă este sau nu prielnic pentru noi acel lucru. Putem primi printre noi o ființă virtuoasă, dar trebuie să izgonim pe cel care poartă ascunsă sămânța răului. Măria ta, dacă vom afla într-însul mai mult rău să-l izgonim fără de preget, dar să-l primim dacă binele precumpănește!”

[58] Versiunile sudice și traducerile lor inserează aici 7 distihuri, neacceptate de ediția critică, în care Sugrīva își exprimă neîncrederea în Vibhīșaņa - v. PRED 6, p. 578.

34-35. Śarabha zise însă - după ceva chibzuință - aceste vorbe înțelepte: -„O, tigru printre cei viteji! Trebuie să trimiți pe dată o iscoadă isteață în preajma lui, să-l cerceteze; abia după aceea l-am putea primi pe Vibhīṣaṇa!”

36. După ce a cântărit totul cu mintea sa cea iscusită, Jāmbavān spuse sprijinindu-se pe *śastre*:

37. -„ Vibhīṣaṇa nu putea alege un timp și un loc mai prost pentru a sosi de la tartorul demonilor, vrăjmașul nostru înverșunat! Trebuie să-l privim așadar cu multă neîncredere!”

38. Apoi vorbi Mainda, retor priceput să aleagă calea de urmat, rostind aceste vorbe foarte bine judecate:

39-40. -„Ar trebui să aflăm întâi de toate ce gândește Ravana; să-l întrebăm pe Vibhīṣaṇa cu blândețe și pas cu pas aceste lucruri, apoi să hotărâm dacă e bn sau rău, viteazul meu stăpân!”

41. Grăi la urmă preaînvățatul Hanuman, sfetnicul cel mai de seamă; cuvântarea sa fu scurtă, dar plină de-nțeles, iar cuvintele ei dulci precum mierea:

42-43. -„O, Rama! Pe tine nu te poate întrece nici Bṛhaspati[59] în meșteșugul vorbirii, deoarece ai o minte ascuțită, ești priceput, iar cuvintele îți curg ușor din gură. Nu doresc nici să-mi arăt priceperea retoricească, nici să-i întrec pe ceilalți, nici să aud cum îmi răsună glasul: Măria ta, mă-ndeamnă să vorbesc doar cumpăna în care ne aflăm.

44-47. Eu văd o mare greutate în ceea ce au spus sfetnicii - aceste lucruri nu se pot aduce la îndeplinire. Pe de o parte, pentru a vedea dacă < Vibhīṣaṇa > este de bună credință ar trebui să-l folosim, pe de alta însă cred că ar fi greșit să-l folosim prea degrabă. Sfetnicii au spus să-l încojurăm cu iscoade - dar asta nu are niciun rost. Au mai spus :« Vibhīṣaṇa a venit la timpul și locul nepotrivit»; eu văd cu totul altceva:

[59] „Stăpânul puterii”, numit și Vācaspati „Stăpânul vorbei”: zeul pietății, preot divin, învățător al zeilor și magician este incantația pesonificată - Huet, s.v.

48-49. A venit la timpul și locul cel mai potrivit și este o dovadă a bunei sale judecăți că, văzând răutatea lui Ravana și vitejia ta, a părăsit o ființă foarte rea pentru una foarte bună.

50-52. Măria ta, s-a spus că ar trebui ca iscoadele să-i pună întrebări; eu chibzuiesc altfel, pentru că orice om cu mintea-ntreagă ar deveni bănuitor dacă este iscodit pe ascuns, astfel că am putea pierde un prieten. Apoi, oricât de pricepută ar fi, nicio iscoadă nu poate afla deîndată, doar din cele spuse, gândul ascuns al unui străin care vorbește despre sine.

53-55.[60] Dar în tot timpul cât Vibhīṣaṇa a vorbit nu s-a vădit vreun semn de prefăcătorie, ci fața sa a rămas netulburată, el a vorbit bine și fără sfială - nu ar trebui să ne îndoim de dânsul. Nimeni nu poate, oricât ar încerca, să-și stăpânească pe deplin expresia feței, ci, până la urmă, ar trăda ceea ce gândește cu adevărat.

56. < Rama, tu, > cel mai priceput în conducerea oștirilor, știi că o faptă potrivită locului și vremii, dusă la capăt fără preget, aduce grabnică izbândă.

57-59. Vibhīṣaṇa a văzut puterea ta și vana trufie a lui Ravana. A aflat despre uciderea lui Vāli și încoronarea lui Sugrīva - el însuși ar dori să fie rege - și, gândindu-se la toate acestea, a venit aici. Luând seama la toate acestea ar fi bine să îl primim. Eu am grăit cât am putut mai bine, socotind că putem avea încredere în acest *rākṣasa*; dar, după ce ne-ai ascultat, tu, cel mai de seamă dintre înțelepți, trebuie să hotărăști ce va urma să facem.

---

[60] Hanuman îl apără pe Vibhīṣaṇa, ca răsplată a faptului că îi salvase viața când era captiv în mâinile lui Ravana. Pentru o mai bună claritate în limba română pasajul este parafrazat.

12=*18*

1. După ce a ascultat cuvintele fiului Vântului și gândul i s-a limpezit[61], învățatul Rama arătă ceea ce credea:

2-3. -„Am și eu de spus ceva despre Vibhīṣaṇa și vă rog pe voi - prietenii mei devotați - să mă ascultați pâmă la capăt. Eu nu voi izgoni niciodată pe cineva care vine la mine ca prieten, orice slăbiciune ar avea acesta, altfel m-ar mustra cei înțelepți.” [62]

4. Atunci când Sugrīva, căpetenia săritoarelor maimuțe, a auzit cuvintele lui Rama, i-a răspuns ca un bun prieten:

5. - „Prințule cunoscător al *dharmei*, nestemata cea mai de preț între toți regii acestei lumi! Tu ești puternic și umbli neabătut pe calea cea dreaptă; pentru ce ne-ar mira cuvintele tale atât de nobile?

6-7. Eu știu, în adâncul inimii mele, că Vibhīṣaṇa este plin de virtute pentru că i-am cercetat cu de-amănuntul < chipul și purtarea >; de aceea, o, urmaș al lui Raghu, adu-l neîntârziat printre noi pe preaînțeleptul Vibhīṣaṇa, ca prieten egal în drepturi cu ceilalți”

8. Rama a răspuns vorbelor regelui maimuțelor cu aceste cuvinte alese:

9-10. -„De-ar fi el fără pată sau cel mai rău din lume, acest demon nu-mi poate face niciun rău. O, căpetenie a oștirilor roșcate, dacă voiam puteam să nimicesc, doar cu un vârf de deget, toți demonii *piśāca*, *dānava*, *yakṣa* și *rākṣasa* de pe lume!

[61] Urmez aici o sugestie a comentatorilor indieni privind interpretarea cuvântului *prasannātmā- whose mind was calm* v. PRED 6, p. 587. După discuțiile contradictorii anterioare, Hanuman îi oferea lui Rama o cale de abordare cu care acesta putea fi de acord.

[62] Versiunea populară a *Ramayanei* adaugă aici un pasaj în care Sugrīva insistă pentru capturarea și executarea fratelui lui Ravana ca spion și ucigaș, în timp ce Rama își susține poziția de apărător al celor care îi cer ajutorul, v. PRED 6, pp. 588-589. Distihul 6,**12**,4 din ediția critică este *śloka* 6, *18*,35 a variantei populare, iar versurile următoare sunt situate într-o ordine diferită în cuprinsul capitolului: 6,**12**, 9-21= 6, *18*, 22-34. PRED 6, p. 594 are dubii asupra dispunerii versurilor în ediția academică, ordinea acestora nefiind sprijinită de manuscrise. Este mai logic, într-adevăr, să presupunem că 6,**12**, 4-7 se află imediat înaintea strofei 6,**12**,22, așa cum este cazul în varianta populară.

11-13. E bine știută pilda despre porumbelul care a primit la sine un vânător care - fiind la ananghie - îi ceruse să-l adăpostească, ba încă a vrut să-l ospăteze chiar cu carnea sa! Dacă un porumbel a făcut aceasta pentru cel care-i prinsese soția, ce s-ar cuveni să fac eu ? ascultați ce spune văzătorul Kaṇḍu, fiul lui Kaṇva în versuri care au străbătut veacurile:

14-17. «O, biruitorule! De dragul îndurării însăși, să nu ucizi nicând pe cel venit la tine să cerșească apărare cu palmele căuș, de-ar fi acesta chiar vrăjmașul tău de moarte! Ticălos sau peste măsură de trufaș de-ar fi dușmanul care caută la tine adăpost, de ai un suflet mare ocrotește-l chiar cu prețul vieții tale! Nelegiuire fără seamăn, hulită-n toată lumea, ar fi să nu-l aperi din răsputeri de teamă, din prostie sau din lăcomie; dacă se sfârșește, nefiind apărat, în fața ochilor tăi, va lua cu sine orice merit câștigat de tine vreodată!»

18-21. E greu păcatul să nu-l ajuți pe cel care cere apărare - păcat care închide calea spre cer și nimicește deodată buna faimă, puterea și curajul. De aceea eu voi urma sfatul lui Kaṇḍu - sfat drept, aducător de faimă și deschjzător al căii către cer. Jur să îi adăpostesc întotdeauna pe cei care vin și apun: «Viața mea o pun în mâinile tale!» Deci, preabunule Sugrīva, adu rugătorul aici - fie el Vibhīṣaṇa sau chiar Ravana însuși, va fi ocrotit de mine!”

22. Ascultând vorbele lui Sugrīva, Rama l-a întâmpinat cu mare grabă pe Vibhīṣaṇa, la fel cum Indra, distrugătorul cetăților, l-a întâmpinat < cândva > pe Garuḍa, regele păsărilor[63].

<u>13=*19*</u>

1-3. Având acum ocrotirea lui Rāghava, fratele cel mai tânăr al lui Ravana coborî din tării pe pământ împreună cu însoțitorii săi credincioși; cu mare bucurie el s-a închinat umil în fața lui Rama. În căutarea unui apărător, dreptul Vibhīṣaṇa și ceilalți patru demoni au îngenunchiat la picioarele lui Rama. Vibhīṣaṇa a grăit aceste vorbe cuviincioase și plăcute, foarte potrivite acelei împrejurări:

[63] Acest mit nu este cunoscut din altă parte - v. PRED 6, p.594. Probabil că ar trebui pus în legătură cu recuperarea nectarului nemuririi.

4-5. -„Eu sunt fratele mai tânăr al lui Ravana, dar el m-a jignit amarnic; de aceea am venit să-mi caut adăpost la tine, ocrotitorul tuturor ființelor. Am lăsat în urmă Laṅkā, prietenii și bogăția; de acum lumea [64], viața și fericirea mea se află în puterea ta![65]

6. Atât timp cât voi avea suflare, te voi ajuta să pătrunzi în Laṅkā și să nimicești *rākṣasas*-ii!”.

7. Auzind spusele lui Vibhīṣaṇa, Rama îl îmbrățișă pe dată, apoi grăi către Lakṣmaṇa:

8. -„< Frate >, tu cel ce poți revărsa asupra oamenilor slava și care, la fel de ușor, îi poți lipsi de ea, adu apă < din mare > și binecuvântează-l pe înțeleptul Vibhīṣaṇa, de care eu sunt peste măsură de mulțumit, ca rege al *rākṣasas*-ilor!”

9-10. Atunci, la porunca lui Rama, fiul Sumitrei l-a uns rege pe Vibhīṣaṇa, acolo, în mijlocul căpeteniilor *vānara*. Văzând bunăvoința arătată acestuia de Rama, neamul cel cățărător a început să strige: „Foarte bine, foarte bine!”Apoi Hanuman și Sugrīva l-au întrebat pe Vibhīṣaṇa:

11-12. -„Oare cum vom putea trece oceanul, sălașul cel de nestrăbătul al lui Varuṇa? Rugămu-te, ne spune cum am putea ajunge iute cu oștirea pe malul celălalt al mării celei mari, ținutul stăpânului tuturor apelor?”

13-14. Vibhīṣaṇa, înțeleptul cu mintea călăuzită de *dharma*, a răspuns: -„ Urmașul lui Raghu trebuie să ceară ajutorul zeului mării. Noianul de apă a apărut prin fapta lui Sagara, care a poruncit să se sape hăul oceanului cel fără de margini, iar Varuṇa îl va ajuta la rându-i pe Rama, ruda sa.”

15-16. Așa grăi *rākṣasa* Vibhīṣaṇa, iar lui Rāghava i-au plăcut spusele sale. Peste măsură de puternicul Rama surâse și - pentru a le da aleasă cinstire - îi întrebă pe Lakṣmaṇa și pe Sugrīva, craiul maimuțelor roșcate:

---

[64] Textual *rājyam-regatul*; cuvântul creează multe dificultăți logice - v. PRED 6, p. 596. Traducerea caută să le eludeze, interpretând cuvântul în sens geografic - „țara” - și nu politic - „speranța mea la domnie”.

[65] După *śloka* 6,**13,**5=6,*19*,5, varianta populară inserează distihurile 6,*19*,6-22, în care Vibhīṣaṇa prezintă forța principalilor luptători ai lui Ravana. Rama îl asigură pe Vibhīīṣaṇa că va lupta până la capăt împotriva lui Ravana, apoi îl va pune rege în Laṅka pe Vibhīīṣaṇa.

17-18. -„Sfatul lui Vibhīṣaṇa îmi place, Lakṣmaṇa, dar aș vrea ca tu și Sugrīva să-mi spuneți dacă vi se pare la fel și vouă. Sugrīva este înțelept, iar tu ești un sfetnic priceput - chibzuiți și gândul vi-l arătați!”

19. Vitejii Sugrīva și Lakṣmaṇa au răspuns cu alese cuvinte:

20-22. -„Rāghava, tu, tigru printre oameni, sfatul dat de Vibhīṣaṇa este cel mai potrivit în clipa aceasta; atunci, de ce să nu ne placă? Nici zeii, nici *asuras* și nici Indra însuși nu ar putea ajunge până în Laṅkā, dacă nu vom clădi un pod peste cumplitul ocean împărăția lui Varuṇa! să ducem la capăt acest sfat, deoarece am zăbovit prea multă vreme - invocă-l pe Samudra!”

23. Atunci Rama se așeză pe un așternut de iarbă *kuśa*, împrăștiată pe țărm; el stătea acolo precum focul mistuitor de jertfe pe altar.[66]

<u>14=*21*</u>

1-3. Trei < zile și trei >[67] nopți petrecu Rama întins pe pământul presărat cu iarbă sfântă, prosternat întru slava lui Sāgara, după cum jurase-n sine. Zeul mării se încăpățână să nu se-arate, deși Rama urmase neabătut datina cinstirii sale. Atunci urmașul lui Raghu se sculă cu ochii înroșiți de ciudă; furios fiind pe Samudra, Rama grăi către Lakṣmaṇa, care îi stătea alături:

4-13. -„ Vezi, frate, trufia acestui nemernic de Samudra? Nu vrea să ni se-arate, deși l-am slăvit precum datina o cere! Toate harurile celui bun - netulburarea, răbdarea, vorba bună și lipsită de ocolișuri - sunt socotite biete slăbiciuni de către cel care nu are aceste însușiri! E respectat de lume doar nerușinatul care își strigă singur lauda în gura mare, lovind de-a valma pe oricine! O, Lakṣmaṇa! pe tărâmul

[66] Versiunile populare inserează aici un lung episod -6,*20* - 6, *21*,1-9, neacceptat de ediția critică. Ravana trimite un spion numit Śārdūla să observe armata inamică. Deoarece informațiile aduse erau îngrijorătoare, Ravana trimite un al doilea demon -Śuka- cu un mesaj la Sugrīva, pentru a-l îndepărta pe regele *vānara* de Rama. Śuka se transformă în pasăre și transmite mesajul din văzduh, dar maimuțele îl prind și îl chinuie în două rânduri. Rama intervine de fiecare dată și salvează solul. Sugrīva respinge cu dispreț orice formă de prietenie cu Ravana și jură că va distruge Laṅkā alături de Rama. Primele versuri din *sarga 21* arată pregătirile făcute de Rama pentru invocarea lui Varuṇa=Samudra v. PRED 6, pp. 602-603. Textul devine similar începând cu 6,*21,10*.

[67] Literal „trei nopți”, dar textul nu arată întreruperea acestei forme de invocare pe timpul zilei.

nostru, cel pașnic și gata de-mpăcare nu va obține nici faimă și nici biruință[68]! Acum vei vedea, fiu al Sumitrei, cum se va umple oceanul, lăcașul lighioanelor spurcate, de leșurile monștrilor ce vor pluti pe ape străpunse de săgețile mele! Pe dată vei vedea, Lakșmaṇa, cum voi despica trupurile marilor pești, ale elefanților <mării?> și cele ale șerpilor încolăciți! Potop de darde < -nflăcărate > voi revărsa asupra mării, iar apa ei <va fierbe-n clocot> - împreună cu chiții și dulfii cei mari, cu scoici și cu ghiocuri - până va seca de istov! Stăpânul dulfilor mă crede un neputincios, doar pentru că sunt răbdător? Răbdarea mea față de el s-a terminat! Fecior al Sumitrei, adu-mi arcul și săgețile - veninoasele năpârci - și, în furia mea turbată, voi răscoli străfundul netulburatei mări! {Voi seca oceanul, iar oastea maimuțelor va merge pe uscat}; lăcașul ascuns în valuri al lui Varuṇa nu a ieșit nicicând dintre hotare, dar - lovindu-l cu săgeți - eu îl voi face să se reverse peste maluri!”

14-21. Sfârșind de spus acestea, neînvinsul Rama luă arcul în mâini și fulgeră cu privirea <oceanul>; el semăna acum cu focul atotmistuitor de la sfârșitul lumii. Pământul s-a cutremurat atunci când el, încordând arcul, a slobozit săgețile; zburau dardele precum trăsnetele aruncate de Indra, zeul care a adus o sută de jertfe. Iuți și strălucitoare, minunatele săgeți pătrundeau prin valuri, îngrozind șerpii de mare. Dintr-odată pornește să urle furtuna, oceanul se umflă și fierbe, scoțând din adânc nămetenii, cununi de spumă se nasc pe creste de valuri, se-adună grămezi cochilii de scoici și ghiocuri, iar apa urcă-n văzduh precum fumul. Se chinuie groaznic în afundul pământului, hăt în Pātāla, șerpii gigantici și copiii puternici ai zeiței Dānū, flăcări le țâșnesc din ochi și din guri! Munți de valuri, înalți cât Vindhya ori Mandara, se ridică deodată din străfundul oceanului, stăpânul tuturor izvoarelor lumii, piscuri umplute cu dulfi și rechini! Sorburi trag apa în hăuri, iar tunetul lor îngrozește demonii mării, crocodilii și șerpii.[69]

[68] Sensul frazei este următorul: în lumea noastră, mare admiratoare a violenței, oricine este înclinat spre conciliere va fi considerat slab și nu se va bucura de considerația meritată, iar prin însuși faptul că încearcă să evite lupta nu va câștiga nici gloria adusă de victorie.

[69] În variantele populare urmează 19 *ślokaḥ* (= 6,*21*,33 - 6,*22*, 16), în care Lakșmaṇa se străduiește în zadar să potolească mânia lui Rama; distihul 6,**15**,1 corespunde cu 6,*22*, 17.

15=*22*

{*1-16*[70]*.Urmașul lui Raghu începu a probozi amarnic oceanul:*

-„ Te voi usca de istov, mare, chiar de astăzi, până în străfundul din Pātāla! Un nor uriaș de praf se va ridica spre tăria cerului de pe fundul <nisipos>, o, Sāgara, după ce voi fierbe apa și voi usca până la pieire jivinele adâncului! Armata de maimuțe va ajunge pe uscat la țărmul celălalt, după ce grindina de darde va cădea asupra ta! Sălaș al demonilor dānava, *nu-mi știi nici puterea, nici priceperea - vei ajunge să verși lacrimi, <când vei fi lovit> de mâna mea!”*

Neasemuitul viteaz chemă apoi puterea lui Brahma asupra uneia dintre săgeți, iar vraja o preschimbă în toiagul lui Brahma; Rāghava o puse în coardă și întinse arcul său cel minunat. Atunci când Rama a încordat arcul munții s-au cutremurat, iar cerul și pământul s-au despicat deodată. Firea întreagă a fost cuprinsă de întuneric și nu puteai desluși o zare de altă zare. Râurile și lacurile se revărsară pe dată peste maluri, soarele, luna și stelele se abătură din drumul lor, iar lumina razelor de soare nu putea răzbi prin vălul întunericului. Comete mii și mii aprinseră cerul, iar trăznete loveau pământul cu bubuit de tunete. Un vânt divin sufla avan prin cer frângând copacii și făcând apa norilor să curgă; viforul spulbera piscurile munților. Norii plini de trăznete se îngrămădeau unul peste altul, fulgerând totul în preajmă. Zgomotul lor groaznic înspăimânta toate vietățile, care, de frică, urlau la fel de tare; sălbăticiunile tremurau și se ascundeau sau înghețau de spaimă.

Deodată apa mării izbucni învârtejită și ridică din adânc șerpii cei mari, demonii și jivinele sale, valurile ajungând la o poștă departare de țărm; dar Rama, vlăstarul lui Raghu, nu dădu înapoi din fața mării nici măcar un pas.}

1. Atunci se ivi din mijlocul mării însuși Samudra; era înconjurat de șerpi care scoteau flăcări din guri, astfel că zeul semăns cu Soarele - părintele zilei - când răsare de după muntele Meru.

[70] Distihuri care apar în versiunile populare, traduse după textul din PRED 6, pp. 609-610; textul critic începe de la *śloka 17*.

2. Fața sa era ca nestemata *vaidūrya*, avea podoabe din aur de Jāmbu[71], straiele și cununile pe care le purta erau stacojii, iar ochii săi păreau petale de lotus. Înainte de toate, măritul zeu îl salută pe Rama care ținea săgeata în mână; apoi, cu palmele făcute căuș a rugăciune, spuse:

4-7. - „Preabunule Rāghava! Pământul, aerul, eterul,[72] apa și focul trebuie să își păstreze neschimbată firea pe drumul lor, din veac în veac. Iar datul meu este să fiu hău fără fund ce nu se poate trece! E împotriva firii mele să mă preschimb într-o băltoacă sau să îmi împietresc talazul, mânat de vreun gând, de o dorință, o poftă sau de frică; dar pot închipui o cale prin care oștirea de maimuțe să nu fie înghițită de crocodilii mării.[73]

8-9.Preabunule, e aici Nala, mărețul fiu al lui Viśvakarman, la fel de bun <constructor> precum tatăl său, de la care a primit un dar. Acest *vānara* să zidească podul, iar eu voi sprijini puntea, pentru că Nala e la fel de priceput ca tatăl său!"

10. Terminând de spus acestea, zeul mării se făcu nevăzut; atunci vestitul Nala se ridică în picioare înaintea lui Rama și grăi:

11-13. - „ Zeul mării - locul unde se adună toate apele <lumii> - a rostit doar adevărul; bizuindu-mă pe înzestrarea și meșteșugul primite de la tata, voi ridica un pod - < de la un țărm la altul > - pe deasupra vastului ocean, sălașul lui Varuṇa. Odinioară, pe muntele Mandara, Viśvakarman făgăduit-a mamei mele:

{«Iubita mea cu chipul de zeiță[74] vei naște un fiu cu aceleași puteri ca mine»}

---

[71] Râu mitic care izvorăște din Muntele Meru; este renumit pentru puritatea aurului cules din albia sa.

[72] Textual:*ākāśa-„eterul este omniprezemt,unic și etern; el este imperceptibil";* v. Huet, s.v.

[73] Textul edițiilor populare inserează aici - integral sau parțial - un pasaj de 15 distihuri =*6,22,29-6,22,43*. Rama îi atrage atenția zeului mării că săgeata transformată în „armă a lui Brahma" nu poate rămâne nefolosită și îi cere lui Samudra/Sāgara să indice o țintă unde să o trimită. Zeul îl roagă să lovească Drumakulya, unde necredincioșii Ābhīras se înstăpâniseră pe un teritoriu minunat. Săgeata lui Rama despică pământul acolo, creând un izvor artezian care drenează toată apa din regiune, locul devenind deșertul Marukāntāra. Rama se îndură totuși să facă un dar acelui ținut : în final, acesta devine salubru și un loc excelent pentru pășunat, bogat în fructe, rădăcini și plante aromatice, producând mult lapte și miere - v. PRED 6, pp. 614-615.

[74] Textual: *devī-* adresare respectuoasă pentru o femeie de rang înalt, îndeosebi regine; este femininul de la *deva* = zeu, literal „zeiță". Versul lipsețte din edițiile critice, însă este considerat

Eu sunt egalul lui Viśvakarman, căci sunt sânge din sângele lui! Am tăcut până acum pentru că nu-mi era îngăduit să îmi vestesc chiar eu puterea! Prea bine; voinici *vānara*, hai să clădim o punte peste mare chiar în astă zi!”

14-18. Atunci, primind îngăduință de la Rama, sute și mii de căpetenii - toți câți au fost - ai oștii de maimuțe năvăliră-n codrul nesfârșit. Uriași cât munții, ei prăvăleau copacii, apoi îi duceau târâș până la mare. Bambuși, palmieri, mango, *sāla* cu flori albe și flori roșii, *bilva*, *aśoka*, precum și șapte alte neamuri de copaci[75] umplură marea. Roșcatele maimuțe duceau spre țărm trunchiuri cu sau fără rădăcini, purtate sus, cu semeție, precum steagurile care-l slăvesc pe Indra.

19-22. Steiuri după steiuri lovesc apa, ridicând spre ceruri talazuri care apoi se prăvălesc cu vuiet în lături, iar alte piscuri le urmează mereu pe aceeași cale. Gigantic era podul clădit de Nala prin mijlocul mării ce adună în sine izvoare și râuri: zece *yojane* avea în lățime, o sută în lung[76], < până la țărmul din față >. Măreață se ridica puntea peste apa plină de monștri, drum strălucit precum crugul Boarului[77] prin ceruri.

23-25. Plutind în tării, se adună grăbite divinele ființe să privească minunea aceea de necrezut și neînchipuită, care te înfiora când o vedeai cu ochii tăi. Maimuțele țopăiau și strigau cât puteau de tare și săreau în sus de bucurie. Durând acel pod, zeci de miliarde de maimuțe nemăsurat de puternice puteau ajunge la țărmul depărtat al oceanului care adună în sine toate apele < lumii >.

26. Bine clădit, netezit deasupra și frumos cumpănit întru toate, mărețul pod împărțea marea în două ca o cărare în cosița unei fete.

27-31. Apoi Vibhīṣaṇa - cu măciuca în mână și însoțit de sfetnicii săi - se așeză drept strajă pe țărmul depărtat, să-i păzească de vrăjmași. Rama pășea în fruntea oștirii, avându-l alături pe Sugrīva. Veneau maimuțele duium, prin mijlocul punții sau pe laturi sau dând și prin apă, căci mulțimea le-mpiedica pasul, iar altele

---

necesar chiar de PRED 6, p. 617, deoarece altfel nu înțelegem ce dar i-a făcut Viśvakarman mamei lui Nala.

[75]Textul enumeră 14 specii de plante; am păstrat doar cele mai frecvent menționate în poem.

[76] Versiunile populare adaugă un pasaj în care se spune că maimuțele au construit podul în 5 zile în tronsoane de câte 14,20,21,22,23 *yojane* pe zi.

[77] Textual: Svātī = steaua Arcturus din constelația Bootes; Dutt echivalează denumirea prin „Calea Laptelui”.

zburau pe deasupra ca Suparṇa. Vuietul vocilor lor întrecea chiar mugetul mării. Ajunsă dincolo pe podul lui Nala, oştirea aşeză tabăra în locul ales de regele ei, unde aveau fructe și rădăcini din belșug, iar apa era dulce.

32. Văzând că Rama vlăstarul lui Raghu a înfăptuit o faptă minunată și fără seamăn, s-au pogorât din cer zeii, cântăreții *cārana*, neprihăniții *siddhas*, împreună cu *ṛṣi*-ii cei mari. Rând pe rând ei se apropiară de dânsul și, stropindu-l cu apă preasfântă, rând pe rând îi meniră:

33.-„Fie ca dușmanii să-i înfrângi, o, rege, iar domnia lungă-n veac să-ți fie peste pământ și peste ape!” Astfel urându-i în felurite chipuri, în fața lui ei se plecară, pe Rama slăvindu-l oameni şi zei deopotrivă.

<u>NOTĂ</u>

Ediția critică nu a acceptat capitolele 23 și 24 din versiunile populare:

-în sarga 23 Rama îi explică lui Lakșmaṇa diverse prevestiri;

-în sarga 24 Rama își desfășoară forțele, pregătindu-se de luptă, în timp ce Ravana îl trimite pe Śuka să spioneze în tabăra maimuțelor - acest episod reprezintă o variantă a textului popular 6,20,1-6,21,9 pentru care v. nota la **6,13,23***.*

Totalul versurilor omise este de 125 de rânduri (=62 de śloka)-v. PRED 6, *pp.624-626. Textul integral în edițiile Dutt, vol. 6, pp.1167-1172; Hari Prasad,vol. 3,pp. 56-60.*

Marea majoritate a manuscriselor din versiunea nordică încep cartea Yuddhakāṇḍa cu textul capitolului 16 al ediției critice.

16=*25*

1. Atunci când Rama fiul lui Daśaratha a trecut marea cu oastea sa, falnicul Ravana grăi astfel către Śuka și Sārana, sfetnicii săi:

2-3. - „O întreagă oștire de maimuțe a trecut oceanul cel de netrecut! Rama a izbutit să ridice un pod de-a crumezișul mării, lucru nemaifăcut de nimeni! Nu am crezut cu putință asemenea înfăptuire! Trebuie să aflu puterea adevărată a oastei de pădureni!

4-8. Voi doi! Strecurați-vă printre ei nesimțiți de nimeni; iscodind cu multă luare aminte vreau să-mi aflați: numărul oștenilor, puterea armiei de maimuțe săritoare și numele căpeteniilor ei; care sunt sfetnicii cei mai de frunte, cinstiți de Rama și Sugrīva, cine deschide drumul și care sunt voinicii lor cei mai viteji; cercetați cum au clădit podul peste marea cea bogată-n apă, vedeți unde își au *vānara* tabăra, apoi aflați cât de hotărâți sunt să lupte Rama și viteazul Lakșmaṇa, câtă putere și ce arme au, precum și cine este cel care conduce-n luptă puhoiul de maimuțe. După ce veți cunoaște toate aceste lucruri să vă întoarceți iute!”

9-12. După ce au ascultat poruncile < lui Ravana >, vitejii demoni Śuka și Sārana s-au preschimbat în maimuțe roșcate și s-au strecurat în oastea pădurenilor. Zadarnic însă încercau ei să socotească vitejii din mulțimea aceea nemaipomenită, înfricoșătoare, revărsată până pe culmi, prin văgăuni și peșteri, pe malurile mării, prin păduri și crânguri. De pretutindeni veneau larmă și vuiet fără de noimă, căci unii abia treceau marea, în vreme ce alții sosiseră, în vreme ce restul își așteptau rândul să treacă; unii făcuseră deja tabăra, în timp ce alții începeau să se așeze.

13. Măritul viteaz Vibhīșaṇa îi zări pe cei doi sub chipurile prefăcute; îi prinse și strigă:

- <Rama, tu, > cuceritor al cetăților vrăjmașe, iată două iscoade care au venit din Lāṅkā!{Aceștia sunt Śuka și Sārana, sfetnici ai tartorului demonilor!}”

14. Privindu-l pe Rama, cei doi tremurau de frică, văzând cum viața li se duce; îngroziți, cu palmele făcute căuș, ei cer îndurare rostind aceste vorbe:

15. -„Preabunule, noi am venit aici să iscodim la porunca lui Ravana! Voiam să aflăm vești despre întreaga ta armată!”

16. Fiul lui Daśaratha, Rama - cel care avea grijă de binele tuturor viețuitoarelor - zâmbi < îngăduitor > auzind apărarea lor și le răspunse:

17. -„Dacă ați văzut întreaga noastră oaste și ați cercetat-o de sproape, îndeplinind porunca pe care ați primit-o, puteți pleca fără piedici.

{*6,25,19-21* Dar dacă mai este ceva ce nu ați văzut încă, Vibhīșaṇa vă poate arăta totul. Nu vă temeți pentru viețile voastre: trimișii care își lasă armele deoparte și cei prinși în luptă nu pot fi uciși. Vibhīșaṇa eliberează-i, rogu-te, pe acești bântuitori ai nopții, iscoade travestite, venite să își învrăjbească dușmanii.}[78]

18. Ajunși în cetatea Lāṅkā, trebuie să-i spuneți regelui demonilor[79] aceste cuvinte ale mele, fără să schimbați ceva:

19-21. «A sosit clipa ca tu și rudele tale să vă arătați vitejia pe care te-ai bizuit când mi-ai luat-o pe Sita! Mâine va sosi ceasul când vei vedea cum arde cetatea Lāṅkā, porțile și întăriturile ei, împreună cu armata de demoni nuimicită de săgețile mele. Arată-ți puterea, Ravana! Mâine în zori îmi voi dezlănțui mânia-ngrozitoare asupra ta, la fel cum Indra, stăpânul fulgerului, s-a dezlănțuit asupra demonilor *dānavas*!»”

22. După ce au ascultat spusele <lui Rama >, Śuka și Saraṇa s-au întors în cetatea Laṅkā, unde au vorbit astfel siăpânului demonilor:

23-29. -„O, rege! Am fost prinși de Vibhīșaṇa, care voia să ne ucidă; însă preadreptul Rama ne-a slobozit pe dată! Sunt patru viteji puternici precum taurii, de o seamă cu Indra: mărețul Rama, Lakșmaṇa, Vibhīșaṇa și voinicul Sugrīva; eroi pricepuți în meșteșugul armelor, plini de curaj nezdruncinat, ei sunt la fel cu cei patru străjeri ai lumii. Adunați laolaltă, numai ei tuspatru, pot să clintească din temelii cetatea Laākăi, împreună cu zidurile și porțile ei întărite, și să o zvârle hăt departe. Judecând după înfățișarea lui și după armele sale, Rama ar putea nimici de unul singur Laṅkā fără ajutorul celorlalți trei. Dacă o armată este ocrotită Rama,

[78] Acest pasaj se regăsește în manuscrise ale veriunilor din sud și din nord, precum și în ediții populare, inclusiv Dutt și Prasad; textul tradus este cel din PRED 6, pp. 628-629.

[79] Textual: „regelui *rākșasas*-ilor, fratele mai tânăr al lui Kubera, dătătorul de bogății”.

Lakșmaṇa și Sugrīva, ea nu ar putea fi învinsă nici de zeii cerului împreună cu *asuras*. Oastea de pădureni voinici abia așteaptă să se lupte; lasă deoparte dușmănia și fă pace! Trebuie să i-o înapoiezi pe Maithilī fiului lui Daśaratha!”